

- 5) פיי שם רש"י דעלך סני לחברך לא תעביד, ריעך ריע אביך אל תעזוב זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאו שיעבור חברך על דבריך, ל"א חברך ממש כגון גנבה וגזילה ניאוף ורוב המצות, אידך שאר דברי תורה פירושא דהא מלתא הוא לדעת איזה דבר שנאו זיל גמור ותדע.
- 6) ושני הפירושים של רש"י הם רחוקים מאוד.
- 7) ועוד קשה בת"כ דקאמר בן עזאי זה ספר תולדות אדם הוא כלל יותר מזה מה ענין זה ספר תולדות אדם לכלל גדול בתורה.
- 8) ונראה לפרש, כי מה שאמר מה דסני לך לחברך לא תעביד, כל זה מפני שאוהב לחבירו כמו שהוא אוהב את עצמו, וכל זה שראוי לאהוב את חבירו מפני שנברא חבירו בדמותו ובצלמו, ומפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד הזה חבירו והוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם אחד לגמרי.
- 9) והדבר שהוא במעלה העליונה באדם הוא שיהיה לו הצלם הזה בשלימות, וכמו שאמרו ז"ל במס' אבות (פ"ג) חביב האדם שנברא בצלם אלהים וכאשר אוהב את חבירו שנברא בצלם אלהים, ואז האדם הזה צלמו צלם אלהים ולכך הוא אוהב את חבירו כמותו שנברא בצלם אלהים וצלם אחד להם, וכמו שהתבאר לפני זה ויתבאר אחר זה, ודבר זה תכלית התורה שיקנה האדם מעלה זאת העליונה הוא צלם האלהים.
- 10) ולכך הוי שפיר מה שאמר ואידך פירושא, כי כל התורה כולה פירוש באיזה צד יגיע למדרגה הזאת שיהיה האדם בצלם אלהים לגמרי.
- 11) ולכך המצות עשה בתורה הם רמ"ח כמנין איברי האדם ואיברי האדם הם צלמו, וכבר בארנו זה למעלה בנתיב התורה ג"כ.

1. ספר דרך חיים - פרק א משנה ג

האהבה והיראה יש להם שורש אחד, כי צריך האדם שיהיה אוהב הש"י ויהיה ירא מפניו וזהו שראוי אל האדם, ואין ראוי שתהיה יראה בלא אהבה ואהבה בלא יראה.

2. ספר קהלת פרק ז

ךָ אֵהָ אֲנִי גַם אֶת זֶה לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים-יִשְׂרָאֵל...

2א. ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית

המחשבה הוא כמו ספר, שאומר מה שראה בספר, כן אומר מה שרוצה במחשבתו וכדומה לי שזהו ששמעתי הפירוש אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ר"פ תולדות ופי תרומה דקס"א ע"א וריש ע"ב).

2ב. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח/ב

ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא .

3. דרשות המהר"ל - דרוש לשבת תשובה (המשך)

והנה האדם שהוא הולך בקומה זקופה יש בדמותו הגשמי דמיון מלך מלכי המלכים. ועוד יותר כי השם יתעלה הוא הכל והכל נברא בשבילו ולכבודו, וכן האדם בתחתונים הוא הכל וכל הנבראים הם לשמשו. ולכך האדם יש בו כל ששה קצוות, שהרי ראשו הוא לשמים וכאילו דבק ראשו בשמים ורגליו לארץ גופן לארבע רוחות, ובזה נראה כי האדם הוא הכל, כי הבהמה אין לה שום צדדים ולכן אין לה שום מוח. והנה פעולות השם יתעלה באים על הפעולות אשר אצל השם יתעלה עד שהאדם נברא בצורתו הגשמית לגמרי בצלם אלהים. והנה פעולות השם יתעלה באים מאתו טוב אל המקבל ובאים מאתו פעולות להפך והם ימין ושמאל, ולכך יש איברים זוגות שתי עינים לאדם ימין ושמאל, וזה מורה כי עין ה' לפעמים להטיב ולפעמים להרע. וכן האזנים שהוא שומע תפלה מבני אדם והוא לטוב ושומע קנטור שלהם לרעה. רק הלשון היא יחידת באדם ודבר זה כי אין הלשון ראויה שתהיה שתיים כי הדבור הוא האדם בעצמו שהאדם הוא חי מדבר וזהו גדר האדם, ואילו היו שתי לשונות באדם היה האדם שהוא אחד שנים ודבר זה לא יתכן.

4. רש"י משלי פרק כז פסוק י

מאח רחוק - טוב שישכון ביניכם הקרוב לקוראיו משתבואו אצל אח שנתרחק לאמור יקרבו ימי אבל אבי וגו' :

4א. ספר דגל מחנה אפרים - פרשת בא ד"ה דברו

זללה"ה על פסוק (משלי כ"ז, י) טוב שכן קרוב מאח רחוק כי הקב"ה נקרא בגלות אח רחוק כביכול ...

5. מלבי"ם משלי ו, ו ביאור הענין

(ו) לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם - כל כחות מעשה בראשית נטועים בנפש האדם, וכל כח ומדה שימצא האדם במין ומין מבע"ח ידע כי כן נמצא גם בנפשו... ועז"א אתה העצל, אשר תחשוב שלא נמצא בנפשך מדת הזריזות, או שהזריזות אינה מדה טובה או מועלת, לך אל הנמלה ותמצא שנטוע בה מדה זו שלא לצורך חיותה רק כדי שתראה דרכיה וחכם .

6. משנה מסכת אבות פרק ב

(ט) אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידיבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר

6א. ספר דרך חיים - פרק ב משנה ט

ואמר צאו וראו - רצה לומר שיבחנו ויעיינו בבני אדם ויבחנו בהם עד שיעמדו על איזה מדה טובה שבמדות, כי דברים אלו לא למדו מן התורה רק מה שעמדו עליהם כאשר הם בוחנים בנמצאים ובה שייך צאו וראו... ועוד למה אמר לתלמידיו צאו וראו איזה דרך שיבחר בו האדם, ולמה לא אמר הוא בעצמו הדרך שיבחר בו האדם?

6ב. ספר אגרא דכלה - פרשת בראשית רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב שעל שם ספרו זה כונה עוד בחייו "בעל הבני יששכר".

והנה יצאו התלמידים ודקדק כל אחד מן הטוב הראשון הנאמר בתורה שהוא בודאי טוב כללי, הנה למד ר' אליעזר הנה טוב הראשון הנזכר בתורה הוא [בראשית א ד] וירא אלקים את האור כי טוב, הנה תלוי הטוב הראשון בתורה בראיה, מזה נלמד הדרך הטוב הכללי הוא עין טובה, ור' יהושע למד מדכתיב [שם א ג] שהיה חשך על פני תהום ויאמר אלקים יהי אור, ונעשה האור חבר להחשך, וירא אלקים כי טוב, נשמע דרך הטוב הכללי הוא חבר טוב, ר' יוסי אומר שכן טוב, דהרי כתיב [שם ד] וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וכו' ודרשו בזה חז"ל (כמו שפירש רש"י בזה [שם]) ראה שאין נאה שיהיה האור משתמש בערבוביא עם החשך וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה, היינו סמיכות בשכינות זה לזה, ועל זה נאמר וירא וכו' כי טוב, הנה נשמע שכן טוב הוא הדרך הטוב הכללי, ר' שמעון אומר הרואה את הנולד, כי וירא אלקים את האור כי טוב דרשו חז"ל (וכפירוש רש"י אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה) שצפה הקב"ה במעשיהן של רשעים וראה כי טוב לגנוז את האור, הנה נשמע הטוב הכללי הוא הרואה את הנולד, ר' אלעזר בן ערך אומר ל"ב טוב, כי מהתחלת התורה בראשית עד תיבת טוב ל"ב תיבות, יורה על לב טוב הוא הטוב הכללי, על כן אמר ר' יוחנן בן זכאי רואה אני וכו' שבכלל דבריו דבריכם, כי הן אמת שגם דבריכם נשמעים מן התורה הלזו שכל אלה הם טובות כוללים, אבל הטוב שלמד ר' אלעזר בן ערך נשמע מן התורה שהוא כולל גם כל